

OVER MENNO TER BRAAK

wereldkundig wil maken. Nauwelijks heeft men soms een stelling van Ter Braak in zich opgenomen, of men leest onmiddellijk daarna dat het „toch ook weer niet” zoo is. Nauwelijks had men, een aantal jaren geleden, vernomen dat hij geen christen meer wenschte te heeten, of hij betoogde met klem van redenen nog eens dat hij toch werkelijk geen christen was; het bleek de eerste maal niet heelemaal afdoende te zijn geweest.

★

En dat terwijl het christendom al zoo lang tevoren en door zoovelen was bestreden! Ook dit is hinderlijk in Ter Braak, dit vinden van oude waarheden, van oude waarden in kunst en gedachteleven, deze ontdekkingen van Amerika. Afscheid van domineesland? Wij gingen er al lang niet meer heen. Nietzsche? Alle geletterde Europeanen, ook in ons land, lazen hem omstreeks 1900 en zijn invloed openbaarde zich kort daarna. Multatuli? Men heeft jaren gedweept met Multatuli en vergeten was hij volstrekt niet. Hier echter moet ik erkennen, dat Ter Braak's optreden ten deele werd gerechtvaardigd door de feiten. Al was onze grootste prozaschrijver dan niet vergeten, meer en meer miskend werd hij inderdaad wel. Trouwens, ook de verschillende afrekeningen van Ter Braak met het christendom, ook zijn herhaalde lof en bestudeering van Nietzsche hebben ten slotte wel éenige reden van bestaan. Hij had aan die beide onderwerpen zijn eigen persoonlijkheid voor zichzelf en ten overstaan van het publiek te preciseeren. Wat mij hindert is zijn insisteren. Het is zijn houding van vinder. Anderen hadden vóór hem reeds hun trouw aan Multatuli betuigd, hadden eerder dan hij op Nietzsche gewezen. Aan anderen pleegt Ter Braak tot nu toe slechts onvolkomen recht te doen.

★

Hierin culmineert mijn bezwaar tegen Ter Braak zooals hij zich tot dusverre voordoet. Vooropgezette verachting en overmatig zelfvertrouwen — althans overmatige behoefte aan vertoon van zelfvertrouwen — beletten hem te vaak, anderen tot hun recht te laten komen. Hij verschilde b.v. in het begin van zijn loopbaan zoozeer niet van de humanisten (eenigszins natuurlijk wel), en toen het later op handelen aankwam, handelde hij precies als zij, b.v. ten aanzien van het nieuwe Duitschland en het antisemitisme; maar hij moest en hij zou de humanisten smaden! In de zaak Saks-Multatuli heeft zijn karakter hem hoogst waarschijnlijk juist de verkeerde houding ingegeven. Saks wás voor hem in wezen geen vijand en zijn groote, overigens volkomen gerechtvaardigde, vereering voor Multatuli had hem niet moeten verhinderen, te erkennen dat de zienswijze van Saks